

430

ՊԱՏԿԵՐԳ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

PLANCHES

DE L'HISTOIRE D'ARMÉNIE

Լսւ
430

Համփօխ 2.

620 no map. Rev.

№ 1339 m (in blue)

ՊԱՏԿԵՐՔ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

ԸՆԾԱՅԵԱԼՔ Ի ԼՈՅՍ

ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԵԱՄԲ

Հ. Յ. Վ. ԻՍԱՎԵՐՏԵՆՑ

ԵՒ ԾԱԽԻԻՔ

Պ. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

№ 1600 no xpr...

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐՈՑՆ ԴԱՋԱՐՈՒ

1885

28-429

430-2005

VISION D'ASTYAGE

ՏԵՍԻՆ ԱԺԴԱՀԱԿԱՑ

Ինչ ինչ լինել պատճառով ի վերջոս մի երկար յերկրէ բարձրութեամբ. և ասէին զոգոսն յերկրին հայկազանց զայս լինել. և ինչ օրն ծիրանագոյնս նստեալ երեւցաւ ի ծայրի, երկանց ըմբռնեալ ցաւով: Նշուաւ ինչն յանկարծ երիս կատարեալս ի դիւցա-
զանց: Առաջինն զերանոն ասեալ ի վերայ առիւծոս՝ անապար յարեւմուտս, և երկրորդն ի վերայ ընծոս՝ ի հիւսիսի հայելով. իսկ
երրորդն զվիշապն անարի ասեալ, ի մերոյս վերայ յարձակէր տէրութեանս: Ի մէջ այսպիսեաց խառն երազոց, թուէր ինչ կալ
ի վերայ տանեաց իմոց արքունեացս, և զգիտն մեր հրաշափեսիկ տեսչեամբ ի վերայ կացեալ և զիս զնոսս պատուեալ զոգոսն և
իսկ յանկարծ ի վեր նայեցեալ, զայն որ ի վերայ վիշապին հեծեալ կայր, արծուանման անցեալ թեւք տեսի յարձակեալ.
որ մասն հասեալ խորհրէր կործանել զգիտն: Իսկ եւս Աւգասակ խաբոց ընդ մէջ անկեալ, և յիս զայնպիսի եղեալ յարձակումն ընկա-
լայ, մարտ ընդ սքանչելոյն ասեալով զիւցազանն: Բայց զինչ օգոստ ինչ և խօսից երկարութիւն. զի վախճան գործոյն ինչ եր
կործանումն: — Ն. Ք. 556 — Խոր Գեղարք Ա. Ի. Գ.

զերեսնոց, Ս. Ղազար.

J'étais aujourd'hui près d'une haute montagne. On disait que c'était le pays des fils de Haïg. Une femme vêtue de pourpre, m'apparut, assise au plus haut; elle était dans les douleurs de l'enfantement. Cette femme accoucha tout à coup de trois héros; le premier, porté sur un lion, prit son essor en occident; le second sur un léopard, s'élança vers le nord; le troisième sur un énorme dragon vint se ruer sur notre empire. Au milieu de ces songes confus, il me semblait être debout sur le toit de mon palais; nos dieux là présents dans toute leur majesté, et moi leur offrant des sacrifices. Tout à coup levant les yeux, je vis le héros qui était monté sur le dragon, prendre son essor avec des ailes d'aigle; il croyait venir exterminer nos dieux; mais, moi Astyage, me jetant en travers, je soutins le redoutable choc, et je combattis avec le héros merveilleux. Mais à quoi bon prolonger ce récit, puisque la fin de tout, était ma ruine. — A. J-C. 556 — Moïse de Khor. Liv. Ier XXVI.

VENISE, St. LAZARE.

ՎԱՀԱԳՆ ԵՎ ԼԱԿՏԵԱՆ

Վահագն որդի Տիգրանայ Ա. վասն մեծամեծ քաջութեանցն Հերակլէս կարգացեալ 'ի Բունաց. իսկ ըստ առասպելաց չայոց, « Երկնէր երկին և երկիր, երկնէր և ծիրանի ծով. երկն 'ի ծովուն ունէր զկարմրիկ եղեգնիկն. ընդ եղեգան փող ծուխ կլանէր, ընդ եղեգան փող բոց կլանէր. և 'ի բոցոյ պատանեկիկ վազէր, նա հուր ներ ունէր. ապա թէ բոց ունէր մուրուս, և աչկունքն էին արեգակունքն: Զայս երգելով ոմանց բամբուկա՛մբ, լուսք իսկ ականջոք մերովք: — Խորե. Գիրք Ա. — ԼԱ.

Զաղազս ծիր կաթին ասէ Անանիա Շիրակացի. — Ոմանք յառաջնոցն չայոց ասացին թէ 'ի խիստ ձմերանի Վահագն նախնի չայոց՝ զողացաւ զյարդ Բարլամայ Ասորեստանեայց նախնոյն. զոր և մեք սովորեցաք բնախօսութեամբ Բարդէսէ հետ անուանել: Իբրեւ թէ, ըստ առասպելաց չայոց, 'ի փախչելն առաւրա՛ն՝ մղեղք յարդին արեւալք իցին զհանապարհայն, յորոց զոյացեալ ծիր կաթին: — Ն. Բ. 521.

ՎԵՆԵՏԻԱ, Ս. ՂԱԶԱՐ.

VAHAKN ET LA VOIE LACTÉE

Vahagn, fils de Tigran Ier, fut surnommé Hercule par les Grecs, à cause de ses hauts faits. Les légendes Arméniennes disaient de lui: « Le ciel et la terre enfantaient; la mer purpurine enfantaient; dans la mer naquit un roseau rouge; de son tuyau il sortait de la fumée, il sortait de la flamme, et de cette flamme s'élançait un jeune homme; ce jeune homme avait une chevelure de feu, une barbe de flamme; ses petits yeux étaient des soleils... On chantait ses louanges au son des cymbales; nous les entendîmes de nos propres oreilles. — Khor: L. Ier XXXI.

Au sujet de la voie lactée, Ananie de Chiragh rapporte: Quelques anciens Arméniens prétendent que pendant un hiver très-rigoureux, Vahagn, un de leurs ancêtres, vola la paille de Barchame, ancêtre des Assyriens. C'est de là que nous est venu l'usage, en parlant matériellement, d'appeler *voie du voleur de paille*. „ Comme si, selon les légendes Arméniennes, pendant sa fuite avec sa proie, il eût laissé tomber en route des brins de paille, ce qui aurait donné naissance à la voie lactée. — A. J.-C. 521.

ԱՐԴԵԱՄԲԲ ԱԶԳԱՍԻՐԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

VENISE, St. LAZARE.

ՄԱՐ ԱՔԱՍ ԿԱՏԻՆԱՅ ԱՌԱՋԻ ՎԱԳԱՐՇԱԿԱՅ ԱՐԲԱՏԻ

Վաղարշակ արքայ Հայոց, հաստատելով զթագաւորութիւն իւր՝ կամեցաւ պիտել թէ ո՞րք և որո՞ւք արքայ տիրելու են ի վերայ
այնպիսիս Հայոց մինչև ցնա: Եւ գտեալ զմէն Ասորի Մար Աքաս Կատինա, սոր ուշիմ և վարժ քաղաքացի և յոյն կրօն, յիշտ
մեծ եղբայր իւր Արշակ ընծայից, բանալ նմա զգլխան արքունի: Եւ Մար Աքաս Կատինա գտանէ մասեան մի նկնէն զրօժ,
զրեալ հրամանաւ Աղեքսանդրի, որ ունէր զբուն Հնոց և զնախնեացն բանա: Եւրմէ զմերոյ ազգիս միայն հանեալ զպատմութեան
թիւն հաւաստի, բերել առ արքայ Վաղարշակ ի Մծրին: Չոր առեալ Վաղարշակ, առաջին իւրոյ պանծուն համարելով՝ զնէր յարգու-
նին ի պանծաւ մեծաւ զգուշութեամբ, և զմասն ինչ ի յարձանի հրամայէ պրտմել: — ԽՈՐԴԱՅԻՆ ԳԻՐԻՔ Ա. Ը.

ՎԵՆԵՏԻՆ Բ. ՂԱԶԱՐ

MAR APAS GADINA DEVANT LE ROI VAGHARCHAGH.

Vagharchagh, roi d'Arménie, ayant organisé son royaume, voulut savoir qui, quels princes avaient exercé l'au-
torité sur le pays des Arméniens jusqu'à lui. Ayant trouvé un Syrien, Mar Apas Gadina, très versé dans les lettres
chaldéennes et grecques, il l'envoie à Archagh, son frère aîné, pour le prier d'ouvrir ses archives royales à ce même
Mar Apas Gadina. Qui ayant trouvé un livre écrit par l'ordre d'Alexandre le Macédoine, contenant l'histoire des
anciens, extrait l'histoire véridique des Arméniens, et la porte au roi Vagharchagh à Medzpine. Ce prince, estimant
cette histoire comme l'objet le plus précieux de son trésor, la met dans son palais pour y être conservée avec grand
soin, et en fait graver une partie sur une colonne. — MOÏSE DE KORENE, Livre I. — VIII.

ԱՐԴԵԱՄԱՐԻ ԱԶԳԱՍԻՐԻՆ ՅՈՂՀԱՆՆՈՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

VENISE St. LAZARE.

ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ Ս՝ ՍԱՆԿԻՏՈՑ

Սանատրուկ թագաւորեալ 'ի վերայ Հայոց՝ ուրացաւ զհաւատս քրիստոսի և զարծաւ միւսանգամ 'ի հոսպալտոյ թիւն և յաւել առնել չար ընդդէմ քրիստոնէից: Եւ լուեալ թէ թագէոս առաքեալ ընկեալ 'ի բազում տեղիս՝ զբազումս զարծուցաներ 'ի հաւատս քրիստոսի, ընդ որս և զՈսկեանս, կոչեաց զնա 'ի Շաւարշան գաւառ, և սպան: Եւ զի և դուստր իւր Սանդուկտ աշակերտեալ էր առաքելոյն և հաստատուն մնայր 'ի հաւատս, ետ և զնա սպանանել: Եւ 'ի լինել մեծի սքանչելեաց 'ի վերայ արքուհւոյն, հաւատաց 'ի քրիստոս նախարար ոմն մեծ հանդերձ ամենայն տամբ իւրով, որպէս և այլք բազումք: — Ա. Տ. 48

MARTYRE DE Ste SANDOUKHT

Sanadrough ayant régné en Arménie, retomba de nouveau dans l'idolâtrie par crainte des satrapes, et usa de cruauté contre les chrétiens. Ayant appris que l'apôtre Thadée avait converti en plusieurs provinces beaucoup de personnes à la foi du Christ, parmi lesquelles se trouvaient aussi les Osgghians, il le fit venir dans la province de Chavarchan, et le mit à mort. Et comme sa propre fille, Sandoukht, s'était également faite disciple de l'apôtre et restait ferme dans sa foi, il lui fit subir le même sort. À la suite de plusieurs miracles qui eurent lieu pendant son martyre, un des plus grands satrapes se convertit à la foi du Christ avec toute sa famille, ainsi que beaucoup d'autres personnes. — A. D. 48

ՎՏԱՆԳ ԱՐՏԱՇԻՍԻ Բ.

Սմբատ հանդերձ մանկամբն Արտաշիսի երանէ առ աին ժողովն Գեղամայ, զթիկամբն Արազածն կողեցեալ լիբին, ահապա-
րէին հասանել 'ի բանակն իշխանդայ: Առ ուխն համարեալ զբազմութիւն զորաց նորա, միայն կառկածէին 'ի Մուրացանէն Արգա-
մայ, զի այր քաջ էր և բազմաց տէր տիգրաւորաց: Եւ համբարն իշխանդայ էր բացազդէն 'ի քաղաքն նորին աւելի քան երկհարիւր
ասպարիսաւ 'ի հիւսիսոյ 'ի վերայ դեռոյն Ասուրեան: Զայս իբրեւ լսէր իշխանդ, հանէր ընդ առաջ զբազմութիւն զորացն, և հա-
կատէր ոչ հեռի յիւրմէ բանակէն: . . . Եւ Սմբատ հրամայէր զվեղան պղնձիս հնչեցուցանել, և յառաջեալ զհակառակ իւր, իբրեւ
զարծիւ յերամն կեցաւոց խոյանայր: . . . Եւ անդ էր տեսանել կոտորած անհնարին զղնդին իշխանդայ և զզորաց Միլիադեսոց: Եւ
'ի խառնակէն այսպիսի ճակատուց, պատահեն Արտաշիսի արք քաջ ասուրացիք, որոց զողիս 'ի բաց եղեալ, իշխանդայ պայմանեալ
սպանանել զԱրտաշէս: Որոց զիջեալ հետ ընդ մէջ անցանէր Գիսակ որդի ստընտուին Արտաշիսի, և սատակեալ զնոսա, ուր և
զկէս դիմաց նորա 'ի վայր բերեալ սուսերաւ, զյաղթութիւն ստացեալ մեռանի 'ի վերայ այսպիսեացս: Եւ Քաղեալ զորքն 'ի փա-
խուստ դառնային: — Ա. Տ. 88 — Խոր. Գիրք Բ. ԽԶ.

DANGER D'ARDACHÈS II

Sempad avec le jeune Ardachès, s'avance vers la rive de la mer de Kègham, derrière la montagne appelée
Aracadz; Ardachès et Sempad se hâtaient d'arriver au camp d'Erouant; sans compter pour rien la multitude de
ses soldats, ils ne redoutaient que le Mouratzaan Arcam, intrépide guerrier, chef d'une troupe de haliebardi-
ers. L'armée d'Erouant étoit à plus de trois cents stades de la ville, au nord, sur le fleuve Akhourian. Erouant, averti
de la marche de l'ennemi, fit avancer ses innombrables légions, et renga son armée non loin de son camp . . .
Sempad ordonna de faire retentir les trompettes d'airain, fit avancer son armée comme un aigle qui vient fondre
sur des bandes de timides perdrix . . . On vit alors le carnage de l'innombrable armée d'Erouant et des troupes de
la Mésopotamie. Cependant, dans la mêlée, Ardachès est surpris par les braves habitants de Taurus, qui, au péril
de leur vie, avaient promis à Erouant de tuer Ardachès. Mais Kissagh, fils de la nourrice d'Ardachès, se précipita
à travers ces furieux, les tailla en pièces; malheureusement il eut la moitié de la figure emportée, et maître de la
victoire, il meurt sur ses sanglants trophées; le reste des troupes prit la fuite. — A. D. 88 — Moïse de Khorène.
Liv. II. XLVI.

ՍԵՄՓԱՏ ԹԱԳԱՒԻՐ ԼԻՆԻ ԱՐՏԱՇԵՍԻ Բ.

Իսկ Երուանդ ձիով իւրով բովանդակ ապարեզս անցեալ, ելանէ 'ի խանս կարգեալս 'ի բանակէն իւրմէ 'ի քաղաքն իւր, հե-
ծեալ 'ի նոր ձիս հանգոյց 'ի հանգոյցէ փախելէ: Եւ քաջ Սմբատ զհետ մտեալ, սաստկազօյն վարէր զնա 'ի դիմելի մինչև ցգումն
քաղաքին. . . և սակաւ վաշտականաւ, զգումն քաղաքին սլանէր մինչև 'ի դարն Արտաշիսի և զօրացն ամենեցուն: Եւ 'ի մարտնչել քա-
ջացն ընդ սմբոցին, անձնատուրք եղին մարդիկ սմբոցին և բացին զգումն քաղաքին: Իսկ մի ոմն 'ի դիմուորացն մտեալ եհար վա-
ղերք զգլուխն Երուանդայ, և ցրուեաց զուլիղն 'ի յատակս տանն. . . Բետ մահուանն Երուանդայ մտեալ Սմբատայ զարքունականն
յուզեր զգանձան. և զտեալ զթագն Սանատրուկոյ արքայի, զնէ 'ի գլուխն Արտաշիսի և թագաւորեցոյցանէ 'ի վերայ ամենայն Եր-
կրիս Հայոց: — Խորեն. Գիրք Բ. ԽԶ. Ա. Տ. 88.

ՎԵՆԵՏԻԱ, Ս. ՂԱԶԱՐ.

SEMPAD COURONNE ARDACHÈS II

Erouant à cheval, franchissant tout l'espace, se jette dans les Khans établis depuis son camp jusqu'à sa
ville, et de poste en poste montant sur un nouveau cheval, se remet à fuir; mais le brave Sempad le poursuit vivement
et le poussa, la nuit, jusqu'à la porte de sa ville. . . Avec une petite troupe il gardait la porte de la ville
jusqu'à l'arrivée d'Ardachès et de toute l'armée. Le combat engagé contre la place, les hommes du fort se ren-
drent et ouvrirent la porte de la ville. Un des soldats de Sempad, pénétrant aussitôt, fendit, d'un coup de sabre, la
tête d'Erouant, dont la cervelle couvrit le plancher. . . Après la mort d'Erouant, Sempad cherchait partout ses tré-
sors; trouvant la couronne du roi Sanadrough, il la met sur la tête d'Ardachès et le proclame roi de toute l'Armé-
nie. — M. de Khorène, Liv. II. - XLVI. A. D. 88

ԱՐԴԵԱՄԱՐԲ ԱԶԳԱՍԻՐԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

VENISE, St. LAZARE.

ՀԱՆԳԷՍ ՅՈՒՂԱՐԿԱՌՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՇԵՍԻ Բ.

Հասանէ վախճան Արտաշէսի 'ի Մարանդի, 'ի Բակուրակերտ աւանի, և շուք բազմադիմիտ արարին առ 'ի պատիւ դիցն, քաւ դարձան կարգօր և ոչ սրպէս զբարբարոսս: Դադարցն էին ոսկեղէնք, դանդն և անկողինքն բնէնդոպ, և պատմունքն որ ըզմարմնովն ոսկեթելէ: Թագ կապեալ 'ի գլուխն, և զէնն ոսկեով առաջի եղեալ: և զզանցիւքն շուրջ որդիքն և բազմութիւն ազգաւ կանացն, և առ այսպիսի պալատներէն զինուորութիւնք, և նախապետքն և նախարարութեանցն զաւանդ և միանգամայն զբրակնացն վառար, ամենեքին կազմեալ զինու. հանդերձ, իբր թէ 'ի պատերազմ ճակատիցն. և առաջի պղնձիս հարկանելով փողս, և զկնին ձայնարկու. կուսանք սեպղեկաօր և աշխարհք կանայք, և զհետ' բազմութիւն ոսամբին: Եւ այսպէս տարեալ թաղեցին. և շուրջ ըզգ զերեզմանաւն լինէին կամաւոր մահունք: Եւ արաւ այսպէս սիրելի եղեալ աշխարհիս մերոյ, թաղաւորեալ ամն քառասուն և մի: ԽՈՐԱՆԱՅԻ. ԳԻՐԲ Բ-Կ:

FUNÉRAILLES DU ROI ARDACHÈS II.

Ardachès mourut à Marant, dans le bourg de Pagouraguerd. Quelle pompe ne fit-on pas de mille manière pour rendre honneur à ses dépouilles mortelles, avec tout l'ordre des cités, et non à la manière des barbares! La civière mortuaire était d'or: le trône, le lit, de toile fine: le manteau qui enveloppait le corps, un tissu de fil d'or; une couronne était attachée sur la tête d'Ardachès, son épée d'or posée devant lui. Autour du trône se tenaient les fils du roi défunt, et toute la multitude de ses parens et aliés. Puis près d'eux étaient les officiers militaires, les chefs des satrapes: les corps des troupes, avec armes et bagages, comme si elles devaient marcher au combat. En avant les trompettes d'airain retentissantes, derrière le cortège des jeunes filles, vêtues de noir, des femmes éplorées, et enfin la foule du peuple. Ce fut ainsi qu'on porta, qu'on enterra Ardachès. Autour de son tombeau eurent lieu bien des morts volontaires. Ainsi finit ce prince cheri de notre pays, ayant régné quarante-et-un ans. — MOÏSE DE KHOREN. LIVRE II-LX.

ՄԱՀ ԱՐՏԱՆԱԶԴԱՅ Բ.

Արտաւազդ յետ ամիս ինչ ասորց Թագաւորելոյն խորոյ, անցեալ զկամբնան Արտաշէսն քաղաքի՝ որտալ կիննն և իշափայկն զանկարէք Գինայ, աշխարհէն ի ցնորի երկնազարմայ, ընդ վարդ զանկարէ Երկնաբան, անկարի ի խոր իջն մեծ, և իտառայկ ինտ, անհրաժէ: — ԽՈՐԵՆԱՅԻ ԳԻՐԳ Բ. ԿԱ.

MORT D'ARDAVAZT II.

Le roi Ardavazt, après quelques jours de règne, en passant sur le pont de la ville d'Ardachad, pour aller chasser les sangliers et les ânes sauvages, près des sources de Kine, l'esprit troublé par quelque accès de folie, errant ça et là sur son cheval, tombe dans une vaste profondeur, et disparaît entièrement. — MOÏSE DE KORÈNE, Livre II. — LXI.

ՄԱՀ ՄԱՏՆՉԻՆ

Արտաշէսը սասանեան տեսեալ թէ ոչ կարէ հանդատեալ տիրել Պարսից, խորհեցաւ նենդութեամբ քառնալ 'ի կենաց զխոս-
րով արքայ Հայոց: Անակ Պաշտօնի հրապարակաւ 'ի մեծամեծ խոստմանց նորա, յանն առնու սպանեալ զխորով: և առեալ
զընտանիս իւր կեդժ փախտեամբ զայ 'ի Հայս: Գտանէ շնորհա առաջի խորովայ արքայի, և պատուեալ 'ի նմանէ՝ բնակէ 'ի քաղա-
քըն Վաղարշապատ: Այնուհետեւ պարագայ սպանէր դաւել զարքայ և սպանանէ: Եւ իբրեւ զէպ եղև արքայի ելանել 'ի դաւա վան
որայ: Անակ և եղբայր իւր առեալ զնա մեկուսի իբր խոսելոյ աղագաւ, անդէն առ նմին հարին զնա սրով: և հեծեալ յերկարս
իւրեանց փախեան: Ամէ նախարարք և զօրք Հայոց իմացեալ զայն, վազվազակի զհետ մտեալ նոցա՝ կալան զանցս ճանապարհաց և
զգլուխս կամրջաց: Եւ 'ի հասանել Անակայ և եղբոր նորա յերասիս դետ, զօրացն Հայոց պաշարեալ զնոսա հոսեցին 'ի դետ և
հեղձամահ կորուսին: Իսկ խորով արքայ մինչև եր հանեալ զհողին, հրամայեաց ջնջել զամենայն տունն Անակայ և զազգատունս
նորա: — Ա. Բ. 258

ՎԵՆԵՏԻՆ, Ս. ԼԱԶԱՐ.

MORT D'ANAGH LE TRAITRE

Ardaschir, fils de Sassan, ne pouvant régner tranquillement sur les Perses, médita de faire tuer insidieuse-
ment Khosrov, roi d'Arménie. Anagh le Pahlav, séduit par ses magnifiques promesses, s'engagea à tuer Khosrov.
Emmenant toute sa famille et feignant de fuir, il se rend en Arménie. Accueilli avec grande joie par Khosrov, il en
est comblé d'honneurs et il fixe sa demeure à Valarchabad. À partir de ce moment Anagh ne cherche que l'occasion
de tuer le roi par trahison. Or il arriva que le roi Khosrov alla à la chasse; Anagh et son frère profitant de l'occa-
sion prirent le roi à l'écart, comme pour s'entretenir d'affaires secrètes, et tout à coup, tirant leurs armes ils le
frappèrent, puis montant sur leurs chevaux ils s'enfuirent. Mais la nouvelle de cet attentat s'étant répandue par-
tout, les satrapes et les soldats Arméniens les poursuivirent, et occupèrent sans retard tous les passages des rou-
tes et des ponts. Anagh et son frère étant parvenus près du fleuve Arax, les soldats Arméniens les cernèrent et
les précipitèrent dans le fleuve où ils périrent. Le roi Khosrov, avant de rendre le dernier soupir, ordonna qu'on
exterminât la famille d'Anagh, et tous les siens. — A. D. 258

VENISE, St. LAZARE.

ԱՐԴԱՇԻՐԻ ԱԶԳԱՍԻՐԻՆ ԵՈՎՀԱՆՆՈՒ ԵԱՐՈՒԹԻՆԵԱՆ

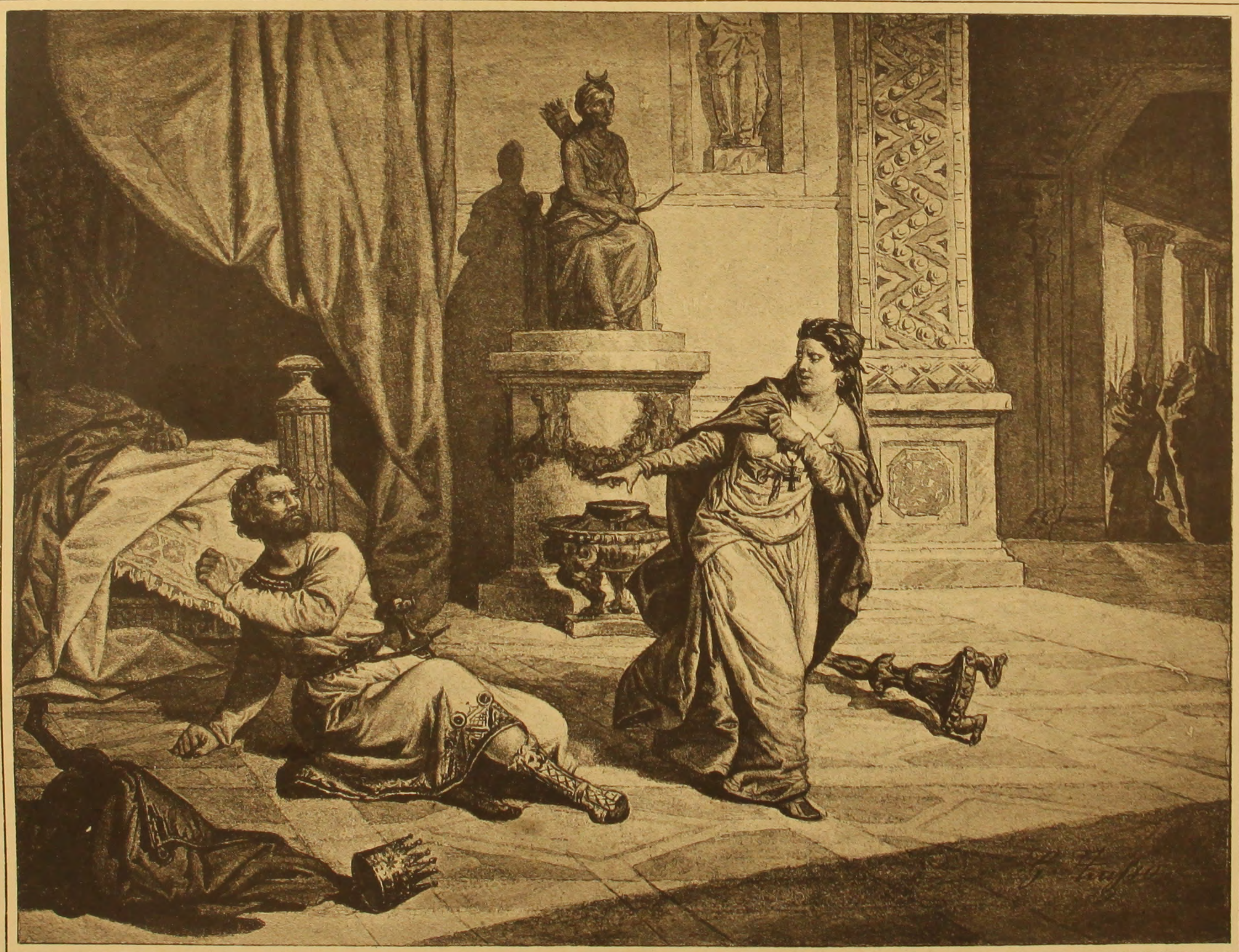

ՏՐԴԱՏ. ԽՈՍՐՈՎԻՏՈՒԽՏ ԵՒ ՕՏԱՅ

Դիոկղետիանոս թագաւորեցոյցեալ զՏրդատ առաջէ 'ի Հայս մեծաւ զօրու: Որոյ հասեալ 'ի Անտարիայ, յորովք 'ի Նախարա-
րացն ընդ առաջ լինէին: Եւ ելեալ յաշխարհ, գտանէ զՕտայ անուցեալ զքոյր իւր Խոսրովիդուխտ, և պահեալ զգանձան ամրո-
ցան հանդերձ 'յոյժ երկայնամուտեամբ: քանզի էր արդար և համբեր, ժուժկալ և առաւել խմաստուն: զի թեպէտ և ոչ ծանեալ
զհամարտութիւն յազազս Աստուծոյ, սակայն զստուծիւն կոտցն զխտաց: Կոյնպէս էր և սան նորա Խոսրովիդուխտ, կուսան համեա-
նորպէս զօրինաւոր ոք, և ոչ ամենեւն ունեւ անդուն թերան նման այլ կանանց: Թոր. Գիրք. Բ. — 82: Ա. Տ. 286

DETTAD. KHOSROVITOUKHD ET ODA

Dioclétien ayant établi Dertad roi d'Arménie, l'envoie dans cette contrée à la tête d'une nombreuse armée. Ce dernier, étant arrivé à Césarée, un grand nombre de satrapes allèrent au devant de lui. Dertad pénètre dans notre pays, il trouve Oda qui avait élevé sa sœur Khosrovitoukhd, et conservé ses trésors dans une forteresse avec une constance admirable. Oda était un homme juste, d'une grande patience et d'une grande sagesse. Quoiqu'il ne connût pas la vérité au sujet de Dieu, cependant il connaissait bien la fausseté des idoles. Son élève, Khosrovitoukhd, était aussi une jeune personne pleine de modestie comme une religieuse; sa bouche n'était pas toujours ouverte et sans porte, comme la bouche des autres femmes. M. de Khor. Li. II. 82. A. D. 286

ՀՌԻՍԻՄԵ ԵՒ ՏՐԻԴԱՏ

Չորսական լինելի՛ք Հոգւոյն սրբոյ աղջիկն. հարեալ, վանեալ, պարտեալ խառակարկի առնելով զթագաւորն մեղեալ ընկնոյր: Մերկ կողոպտուա եւ ՚ի հանգրծից զթագաւորն կացուցանէր. և զպատմուհանն պատուեալ և զնշան թագաւորին ցրուեալ կողոպտեալ ամբարից թողլոյր: Թէպէտ և զիւր զգետտիկն քնքեալ պատառաստուն ՚ի նմանէ ՚ի զուրս բերէր, յաղթող պահէր զանն իւր արբուցեամբ: Եւ բացեալ զչորս տանն բռնաբար՝ ՚ի զուրս ելանէր, ներքեալ զամբոյս մարդկան, և ոչ ուրիշ կարացեալ յաղթահարել զնա: — Ա. Բ. 301 — Ագաթան. Ժ Է.

HRIPSIMÉ ET TERIDATE

La jeune fille, en luttant contre le roi, était fortifiée par l'Esprit-Saint; elle le repoussait, elle le domptait, jusqu'à ce qu'enfin le roi étant fatigué et languissant, elle le terrassa. Elle lui enleva ses vêtements et les lui déchira; elle lui arracha le bandeau royal et le laissa couvert de honte. Et quoique de son côté son manteau eut été mis en lambeaux dans la lutte, elle remporta la victoire, en conservant sa pureté. Elle ouvrit les portes du palais et en sortit de vive force, en fendant la foule, sans que personne osât la retenir. — A. D. 301— Agatange XVII.

ԱՐԲԱՅՆ ՏՐԻԱՏ ԽՈՆԱՐԶԵԱԼ ԵՈՏՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐԻ

Տրդատ արքայ՝ յետ բազմապատիկ տանջանաց և դանից, հրամայեաց արկանել զՍ. Գրիգոր՝ զսանձանեալն յԱռաւելոյ 'ի Լուսաւորիւ Հայաստանի՝ յանդերձարս զիրաւն մահապարտից։ Բնա նոյնտաւան ամաց՝ պատուհաւք տառաւածաւորք հասանէին 'ի վերայ Թագաւորին և սպառնեցից նորա, ախա զմեղակ և անբռնիկէ։ Քոյր Թագաւորին ետես տեսիլ, և առաքեալ վազկազակի խնդրէին զՍուրբ Գրիգոր, զոր ինձմբ Առաւելոյ պահեալ էին կենդանի 'ի վերապին։ Թագաւորն և նախարարք խոնարհեալ անհկան առաջի նորա, և ընկալան զթողութիւն, զթշկութիւն և զլոյս հաւատոցն Քրիստոսի։

LE ROI TIRIDATE AUX PIEDS DE S^t. GRÉGOIRE.

Le roi Tiridate après avoir fait subir à plusieurs reprises des tortures à St. Grégoire, plus tard Illuminateur de l'Arménie, le fit jeter dans un puits profond, destiné aux condamnés à mort. Quinze ans après, par punition divine, une maladie affreuse et incurable s'étant emparée du roi et de ses ministres, la soeur du roi eut une vision céleste. Alors on alla chercher St. Grégoire à qui Dieu avait conservé la vie dans le puits. Toute la cour royale, le roi Tiridate en tête, se jetant aux pieds du Saint, reçut, avec le pardon, la guérison et la foi du Christ.

ՏՐԴԱՏ ՄԻՋԱԿՏՈՒՐ ԱՌԵՆԷ ԶԹԱԳԱՌՈՐՆ ԲԱՍԼԱՑ

Թագաւորն Տրդատ ամենայն Հայաստանս իջնալ 'ի դաշտն Գարգարացոյ, պատահէ Հիւսիսարեանացն ճակատու պատերազմի. և 'ի խառնել երկուցոց կողմանցն՝ յերկու ճեղքէ դամբախ թշնամեացն, սկսալ բար շահառակելով: Ոչ կարեմ ասել զերազույթին ձեռինն, որչառ անբաւ 'ի նմանէ յերկիր անկեալ թաւալազոր խաղալին. որինակ իմն 'ի զհեղեղից ցանցորդէ լի ձկամբ յերկիր թափեալ ցանցոյն, կայտուէին յերես երկրին: Զոր տեսեալ թագաւորին Բասիլոց, մօտ հասանէ յարջայն. և հանեալ յատկապէսն զներգեցայ թմառապատ պարանն, և կորովութեամբ ձգեալ յետուստ կողմանէ, ճարպ զիպեցուցանէ յոս ձախակողմանն և յանութ աշակողմանն. զի եր վերացուցեալ զձեռն ամեն ումից սուսերաւ. և ինքն վառեալ վերտ պահպանակոց, ուր ոչ զձէին նետք: Իւ քանզի ոչ կարաց շարժել ձեռամբ զհակայն, զլանջիւք առ երկխարին. և ոչ այնչափ ինչ շուքափեաց մօրակել զերկարն, քան թէ անհակ ձեռամբն 'ի ներդեպն աճապարեալ սկսային, և սաստկութեամբ ուժոյն զիւրեաւ ցանցեալ, 'ի ճաշ զիպեցուցանէր զերկուսոյրին. և ընդ յէջ կարէր զայլոն, և ընդ զյոյգ պարանոցին զգլուխ երկվարին: — Խորեն. Գլ. Բ. — 25. Ա. Տ. 320

DETTAD COUPE PAR LE MILIEU LE ROI DES PASSILS

Le roi Dertad, descendu avec tous les Arméniens dans la plaine des Carcaratzi, rencontre les peuples du nord, et leur livre combat. Ces deux parties en sont aux mains; Dertad massacre l'armée des ennemis, il combat en géant. Je ne puis dire quelle est l'agilité de son bras, combien d'ennemis abattus par lui roulaient à terre. Comme les poissons tirés du filet par l'heureux pêcheur, et jetés à terre, ils bondissaient sur le sol. À cette vue, le roi des Passils s'approche du roi Dertad, et tirant du dessous l'armure de son cheval une corde en nerfs garnie de peau de mouton, la lance avec force par derrière le roi, le saisit de l'épaule gauche à l'aisselle droite; car Dertad avait levé le bras, pour frapper quelque ennemi avec son glaive; d'ailleurs, il était convert de cottes de mailles sur lesquelles les traits ne laissaient pas même de traces. Comme le roi des Passils ne pouvait ébranler le géant avec les mains, il s'attaqua à la poitrine du cheval. Dertad ne s'efforce pas tant de piquer son cheval, que de saisir la corde avec la main gauche, et il s'en dégage avec une nouvelle force; puis frappant à propos son ennemi d'un coup de glaive à deux tranchants, il le coupe par le milieu, et du même coup abat la tête de son cheval. — Khor. Liv. II. — LXXXV. A.D. 320

ՄԱՆԱԺԻՐ

Երբեք Մանաժիր Հայոց հարաւային զինուորի և Կիլիկիոյ զօրք զկողմամբ Ասորեստանի, ճակատ տուեալ ընդ Բակուր բռնիւի, առաջնէ զնա և զզօրս նորա, և զՊարսիկս օգնականս նմա հալածականս առնէ. և զորդին Բակուր զՀէլայ ձերբակալ առարեալ, հանդերձ երկաթի կապանօք առաքէ Խոսրովու. և զգաւառս Իլիանու թեան նորա սրով դատի յանխնայ, ոչ միայն զմարտիկս, այլ և զուստիկ շինականս. և բազում զերես առեալ ի կողմանց Մծբնայ, ընդ որս և սարկաւազունս ութ մեծի եպիսկոպոսին Յակովբայ: — Մովս. Խոր. Գիրք, Գ. Ի. 1

Ա. Տ. 845

MANADJIHR

Manadjhr, général Arménien, étant allé avec l'armée méridionale d'Arménie et les troupes de la Cilicie aux contrées de l'Assyrie, livre combat au prince Pagour, le défait lui et ses troupes, met en fuite les Perses, venus à son secours, envoie chargé de chaînes, à Kosrov, le fils de Pagour, Hécha, qu'il a fait captif; condamne sans miséricorde au fil de l'épée les cantons soumis à sa puissance, non seulement les combattants, mais encore les simples paysans. Manadjhr fait dans les contrées de Medzpine, grand nombre de prisonniers, parmi lesquels huit diacres du grand évêque Jacques. — Moïse de Khor. L. III. — VII.

A. D. 845

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԳՆԵԼԱՅ

Զամանորսքեր տօնի նաւասարդաց մինչև աշտարհախումբ ժողովն և քանակն Հայոց՝ պարսպին 'ի խաղս և 'ի դրօսանս, 'ի հովիտս Բաղրեանդայ, Արշակ քառնեամբ Տիրիթայ՝ պատուիրէ զաղտ սպանանել զԵղբորդի իւր Գնել: Փառանքն կին սորա՝ իրազնկ լեալ զաւանանութեանն, դիմէ առ Ս. Ներսէս կաթողիկոս և թախանձէ փութով երթալ առ թագաւորն և զերծուցանել զայր իւր: Իսկ Արշակ կեղծաւորի 'ի քուն լինել: Ա. Բ. 368

MORT DE KNEL

Pendant les grandes fêtes du jour de l'an en Navassart, la foule des Arméniens et l'armée se trouvaient réunis dans les plaines de Pakravant pour se livrer aux jeux et aux amusements. Le roi Archagh, excité par les calomnies de Dirite donne l'ordre secret de mettre à mort Knel, son neveu. Parantsème, la femme de ce dernier, apprenant la sentence, eut recours à St. Nersès, patriarche des Arméniens, et le supplia de se rendre en toute hâte auprès du roi, pour solliciter la grâce de son époux. Mais Archagh feignant de dormir, laissa l'exécution suivre son cours. A. D. 368

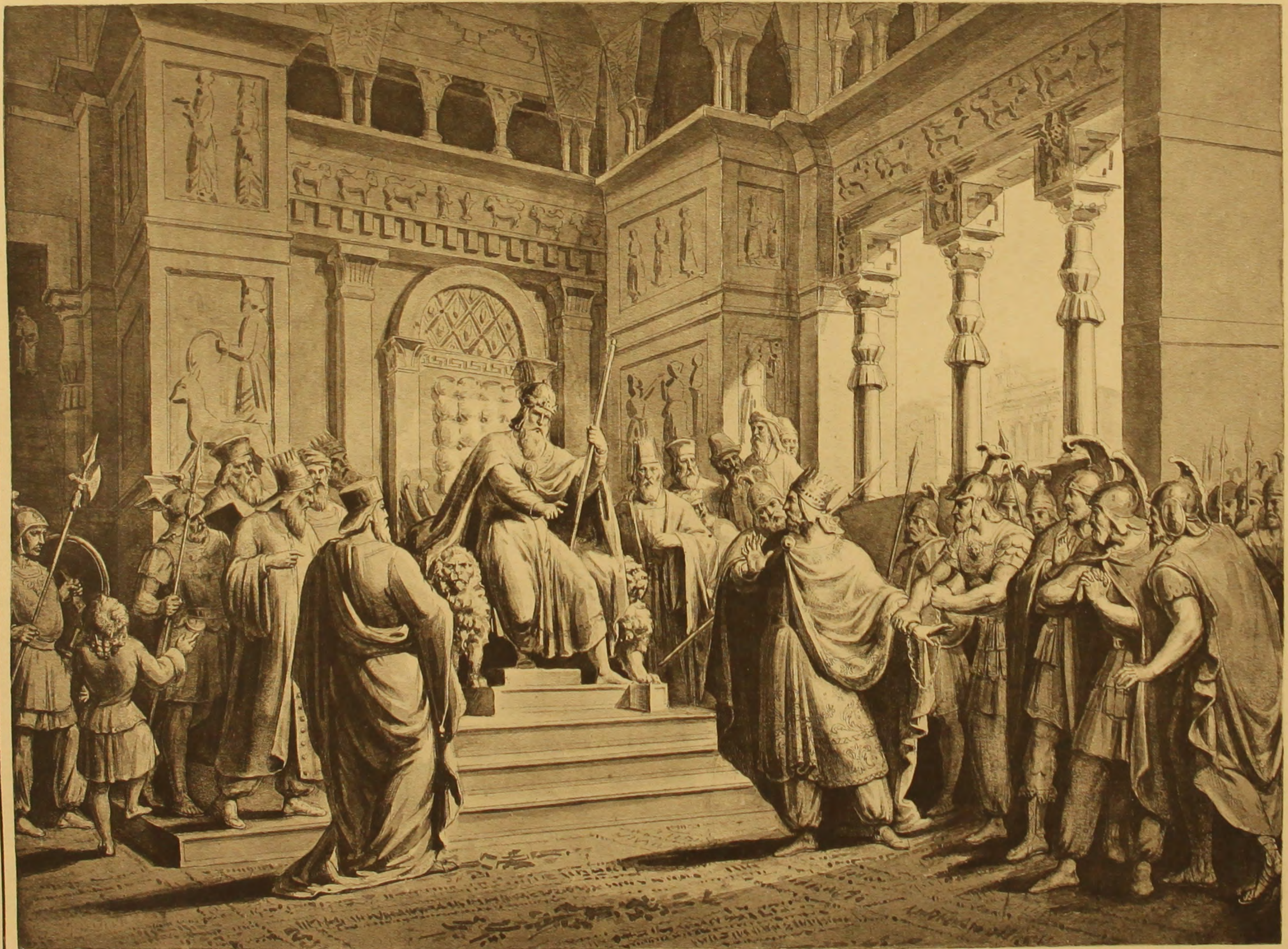

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԲԱՑԻ ԱՐՇԱԿԱՑ

Իրատաման տիրաւոր պաշտօնեայ Արշակայ՝ կապելոյ յԱնուշ բերդի, շնորհս դտեալ ի Շապուհ թագաւորէն Պարսից, այս օր մի լուծանել զկապանս տեսան իւրոյ, և ուրախ առնել զնա սեղանով և երգօք: Իսկ Արշակ կերեալ և արբեալ՝ մինչով զառաջին փառան և զպոքմու զերութիւնն՝ սաւուղաբար անձին առնէ՝ զանակաւն որով կարէր զմրգունս: Զայն տեսեալ Իրատամանաին՝ յառանգաւորար կորզէ զգանակն և միտ յիւր սիրտ: — Ա. Տ. 381

SUICIDE DU ROI ARCHAGH

Le prince Trastamaden, dévoué au roi Archagh, condamné aux fers perpétuels au fort Anhouche, ayant trouvé grâce aux yeux de Chabouh, roi des Perses, obtint de lui la faveur de délivrer pour un jour le roi Archagh de ses chaînes, et de lui offrir un festin accompagné de musique. Mais Archagh, après le repas, se rappelant sa gloire passée et sa captivité présente, se donne la mort avec le couteau dont il se servait pour les fruits. À cette vue, le fidèle Trastamaden, emporté par son désespoir, arrache le couteau des mains du malheureux roi, le plonge dans son propre cœur, et tombe victime de son dévouement. — A. D. 381

ԿԱՊՈՒՄՆ ԽՈՍՐՈՎԱՅ

Հասցուն էր ցամաքը ընդ խորովայն 'ի քարեկամանալն Արկաղայ անձամբ, և յանհաման կարգել յեղիսկողություն ինչ զմեծն Սահակ. վասն որոյ յղեալ մեղադրութիւն՝ հանդերձ սպառնալեզր, բարոտացաւ խորով: ... Հասցուն, 'ի հրապուրելոյ գուշա- կութեան նախապետացս մերոց, նոյն հետացն առաքել զորդի իւր զԱրտաշէր զօրու մեծաւ 'ի Հայս: Խորով անկարացեալ ընդդիմա- նալ կամ խուսափել 'ի նմանէ, չօքաւ առ նա: Իւ Արտաշէր ընկեցեալ զնա 'ի տէրութենէն՝ կապեաց 'ի շղթայս և առեալ տա- րաւ ընդ իւր 'ի Պարսս՝ զնեւ յԱնուշն կողեցեալ բերդի: Խոր. Գիրք Գ. — 50: Ա. Տ. 392

KHOSROV CHARGÉ DE CHAINES

Chabouh était fâché avec Khosrov, parce que ce dernier avait fait amitié avec Arcadius, et, sans l'ordre de Chabouh, avait élevé Saint Isaac à l'épiscopat. En conséquence, Chabouh adressa à Khosrov des reproches avec menaces. Khosrov n'en tint aucun compte. Chabouh, à la sollicitation, à l'instigation de nos chefs, envoie aussitôt son fils Ardachir, à la tête d'une puissante armée, en Arménie. Khosrov, se voyant dans l'impossibilité de résister à Ardachir, ou même de lui échapper, se rendit près de lui. Ce dernier le détrôna immédiatement, le fit charger de chaînes et l'emmena en Perse pour le mettre dans le fort, appelé Anhouche. Khor. L. III. — 50. A.D. 392

ԱՐՇԱՒԻՐ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ ՊԱՏԿԱՄԱՆՈՐ ԱՌ ՎԱՐԴԱՆ

Յետ ութանգիւթեամբ զարդի նախարարացն Հայոց 'ի Պարսիկ, Վարդանայ երկինքեան լընչ հաւատարմութիւնն նոցա, ժողովեալ զընտանիս իւր յեկեղեցի երթալ 'ի քաղիքն Յունաց, և հեալ քրիստոնէական յանդիման: Չեղացեալ ուրախ եկեղեցեացն և զգոն նախարարաց, առաքին զհետ նորա զսիրելի նորա և զփեսայ՝ զԱրշաւիր Կամսարական և Քանանայս՝ աւետարանաւ՝ յոր երգողեալն էին, զի հնարեալն զարձուցանել զնա յետս, և միաբան զգեմ կալցին Պարսից: — Ա. Տ. 450

LE PRINCE ARCHAVIR, DÉPUTÉ À VARTAN

Les satrapes Arméniens revinrent en Arménie après avoir renié, en Perse, la religion du Christ. Cependant Vartan le Mamigonien, qui n'avait plus confiance en eux, réunit sa famille et tous les siens, et résolut de se rendre dans cette partie de l'Arménie qui appartenait aux Grecs, afin d'y vivre en paix et en bon chrétien. Mais le clergé et les sages parmi les satrapes arméniens, ayant appris son départ, lui députèrent son bien-aimé gendre, le prince Gamsaragan Archavir, qu'ils firent accompagner de quelques membres du clergé portant l'Évangile, sur lequel ils avaient juré; ils devaient chercher à persuader Vartan de revenir sur ses pas, et de s'opposer tous ensemble aux projets des Persans. — A. D. 450

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Սուրբ Ղևոնդ երեց խրատուսէ զգորս և զգորտարս Հայոց 'ի պաշտպանութիւն հաւատոց և հայրենեաց: Սպարապետն Հայոց՝ Ս. Վարդան Մամիկոնեան՝ յառաջ մտալի և երգնու զնել զաննն 'ի վերայ հայրենեաց. և մանկիկն վաճառ Մամիկոնեան, և զբարբաղի նորա՝ մատուցանէ զուսուրն արիական: Եղիլէ զպարապետն նորին սպարապետի՝ միտ եղեալ ամենայն՝ զբն յետոյ զՊատմութիւն Վարդանայ և զՊատերազմին Հայոց բնգզեմ բռնութեան Պարսից:

VARTAN LE MAMIGONIEN.

Le prêtre St. Léon, encourage les soldats et les généraux arméniens à défendre la patrie et la religion. Le général en chef, St. Vartan, marche en avant et jure de se sacrifier pour la patrie. En même temps le fils de son frère, Vahan le Mamigonien, encore jeune enfant, lui présente l'épée des braves; pendant qu'Elisée, secrétaire du général en chef, observe tous ces faits, pour écrire ensuite l'histoire de Vartan le Mamigonien et de la guerre des Arméniens contre l'oppression persane.

ՄԱՐԻԱՄ ԿԻՆ ՎԱՐԴԱՅ ՊԱՏՐԿԻ

Մարիամ՝ զուտար Մուշեղի Մամիկոնոյ, կին Վարդայ Պատրկի, ցանկաց մասանէլ յեկեղեցի Ս. Կարապետին 'ի Գլակայ վանս, ուր օրէնս եղեալ էր Ս. Լուսաւորին մի մտանէլ կանանց. և ոչ անսացեալ արդեւման վանականացն՝ մտանէլ, աղօթէ և համբուրէ զօրմունսն: Ի հրաժարելն և յեկանէլ ընդ դառ 'ի վեր բլերն՝ զարհուրեալ ազազակէ տեսանէլ «այր մի դիտաւոր» ընդ ամպս որոտացեալ, ելեալ յեկեղեցոյն, սուսեր 'ի ձեռին. ընկենու զմանկիկն երախայ 'ի դրկէն առ զայեակն, և 'ի նմին պահու հարկանէ զնա սուսերաւորն և սպանանէ: Անդէն թաղեն զնա, և 'ի վերայ մահարձանին դրեն. Որ ոք յանդգնեացի մարտնչել ընդ եկեղեցի Աստուծոյ՝ այս սուր եղիցի ընդ նմա: Ա. Տ. 700

MARIE FEMME DU GOUVERNEUR VART

Marie, fille de Moucheh le Mamigonien, et femme du gouverneur Vart, désirait entrer dans l'église du couvent de Glak, dédiée à St. Jean Baptiste; mais l'entrée, par ordre de St. Grégoire l'Illuminateur, en était rigoureusement interdite aux femmes. Cependant, malgré les remontrances des religieux, elle entre, fait sa prière, et baise les parois du lieu sacré. Mais une fois sortie, pendant qu'elle gravissait la pente de la colline, tout à coup épouvantée, elle s'écrie qu'elle vient de voir sortir de l'église, et tonner à travers les nuages, un homme à la longue chevelure, tenant un glaive à la main. Aussitôt, elle arrache de son sein son petit nourrisson, le jette dans les bras de la nourrice, et au même moment elle tombe frappée par l'homme au glaive. On l'enterra en ce lieu même, et sur sa tombe on grava cette inscription: Celui qui aura l'audace de combattre contre l'Eglise de Dieu sera puni par ce glaive. A. D. 700

ՀԱՐՍՆԱՎԱԶ

Շահնդուխտ, դուստր Վարազդուհատայ Աղուանից Տեառն, հռչակեալն հրաշարի գեղեցկութեամբ, հարսն երթալով 'ի տուն հայկազուն իշխանի Սինեաց, պաշարեալ 'ի դարանակալաց Պարսից՝ ոյր յախշտակել զնա կամէին, երբ վարան հանդերձ գահաւ զիմէ զանն ընդ իբրեւածս քարանց 'ի վիհ խոր, և անջնաս հասեալ 'ի յատակն, ոչ կամի ելանել անտի, այլ շինեալ խորհի միանձնական՝ անդ կեայ և վախճանի. և տեղի վախիցն և վիհն կոչի Հարսնավազ։ — Ա. Տ. 800

HARNAVAZE

Cha hantukt, fille de Varazdertad prince des Aghvans, était célèbre par sa beauté. Pendant qu'on l'amenait comme épouse chez le prince Arménien, Seigneur des Sunis, les Persans, qui voulaient s'emparer d'elle, lui tendirent une embuscade. Devant un pareil danger, elle n'hésite pas, et poussant son cheval en avant, elle se précipite d'un endroit escarpé dans un profond abîme. Y étant arrivée saine et sauve, elle se décide à ne plus en sortir; s'y fit faire une cellule d'ermite, y demeura et y mourut. C'est de là que cet endroit escarpé, ainsi que le précipice, furent nommés Harnavaze, c'est-à-dire saut de l'épouse. — A. D. 800

ԹԱԹՈՒԼ ՔԱՋ

Պատերազմելով իշխանաց և զորաց Հայոց Վանանդ դաւաճի ընդ ասպատակն Տուղրիլ Սուլթանի Սելջուկեանց, զերի վարին ու մանց, ընդ որս և թաթուղ իշխան. զոր կոչեալ Սուլթանին և ցուցեալ զորդի միոյ յիւրոց իշխանաց՝ կարեւոր խոցեալ ի մարտին, ասէ. « Եթէ դա ասլի, զքեզ ազատեմ. ապա թէ մեռանի՝ զքեզ դմա մատաղ հրամայել առնեմ »: Իսկ նորա պատասխանեալ. « Թէ իմ է զարկածն՝ չէ կենաց. թէ այլում է՝ զայն ոչ գիտեմ »: Ա. Ք. 1053

THATHOUL L'INTRÉPIDE

Les princes Arméniens, à la tête de l'armée, livrèrent bataille aux maraudeurs de Doughril, sultan des Sel-djoucides. Quelques arméniens, parmi lesquels le prince Thathoul, furent faits prisonniers. Le sultan l'ayant fait venir en sa présence, lui montra le fils d'un de ses princes, qui, dans la mêlée, avait été grièvement blessé, et lui dit: « Si ce jeune homme guérit, je te rendrai la liberté; mais s'il meurt, tu seras sacrifié à ses mânes ». Le prince répondit hardiment: « Si le coup est parti de moi, il ne survivra pas; mais s'il a été frappé par un autre, je ne puis rien dire ». — Le jeune homme étant mort, le sultan ordonna qu'on mît aussi à mort le prince arménien.

A. D. 1053

ԹՈՐՈՍ Ա.

Թորոս Ա. թուրքի կողմից զինջրոսկաբ բերդ՝ Լուծանե զվրեժ մահուան Գաղկայ Բ. ի տեսաց նորին Մանաս-
լուանց. յորոց զին սպանանե, միան դաժալեժ առնե զաննն ի պարսպացն, զերբորդն դերի վարե, սյուլք հանդերձ. « և միա-
բարձ արարեալ զամենայն տունս նորցա, բազում դանձա և զիտակա, և խաչս յոյժ մեծամեծա արժաթիս, և պատկերք Տիրամօր
ոսկեձոյլ և արծաթ, առեալ զնայ ի վանկայն » . Ընդ նոսին թափելով զթագ և զզեն և զզարգս Գաղկայ: Ա. Տ. 1111

THOROS Ier ET LES TROIS FRÈRES MANDALÉ

Thoros Ier, neveu de Rouben, afin de venger la mort du roi Kakigh II assassiné par les trois frères Mandalé, s'empara de Kentroskavi, leur forteresse. Il les fit prisonniers, et les força de lui restituer la couronne, les armes et les vêtements du roi Kakigh. L'un des trois meurtriers, cependant, afin d'échapper à la vengeance de Thoros, se précipita du haut des murs; le deuxième, ayant excoité sa colère, Thoros le tua de sa propre main, tandis qu'il entraîna le troisième, chargé de fers, avec le reste des prisonniers. Ayant livré la ville au pillage, il s'empara de nombreux trésors, d'étoffes, de très-grandes croix en argent, d'images ornées d'or massif et d'argent, et se rendit à Vahga. A. D. 1111

ՓԱՌԲ ԼՆԻՈՆԻ ԹԱԳԱՌՈՐԻ ՀԱՅՈՑ ՌՈՒԲԻՆԵԱՆՑ

Ընդարձակեալ զսահմանս տերութեան իւրոյ, առ 'ի վերականգնել զթագաւորութիւն Հայոց՝ խնդրէ թագ յարեմանեան կայս-
սերէ և 'ի փառանայապետէն Հռոմոյ: Պատկառ կալով քաջութեան նորա և հանճարոյ, փութան մի բառ միով: առաքել նմա թագս
և նշանս արքայականս՝ ինքնական արեւելից, Սմիրնայեան Սրբաբացոյ, կոյսրն արեւմտից և Սլամանաց, և փառանայապետն ին-
նովկենոս Գ. առաքելով զգրօշ Ս. Պետրոսի 'ի մեռն ծիրանաւոր լեկաթի իւրոյ: — Ա. Տ. 1199

HONNEURS RENDUS À LÉON Ier LE ROUPINIEN

Léon Ier le Roupinien ayant étendu les limites de ses états, et voulant rétablir de nouveau le royaume des Arméniens, fait demander à l'Empereur d'Occident et au Pape de Rome, une couronne royale. Par respect pour sa valeur et pour sa sagesse, chacun à son tour, l'Empereur d'Orient, le Calife des Arabes, et l'Empereur d'Occident et d'Allemagne Henri, se hâtent de lui envoyer des couronnes et des insignes royaux. Le Pape Innocent III, à son tour, par l'intermédiaire de son Cardinal légat, lui envoie l'étendard de St. Pierre. — A. D. 1199

ՍՈՒԳ ՀԵԹՄՈՅ Ա.

Հեթում Ա. անմիջապես ընդ սպանումն որդւոյ իւրոյ Թորոսի ի պատերազմին Մաուկայ, և ընդ զերութիւն անդրանկան իւրոյ Լեւոնի, կամեալ շահել զսիրտս Պարոնայց իւրոց, հրաւիրե զամենեւին ի տուն ջրօրնեայ և ի հանդէս. և ի դաւարել նոցա՝ հարցանէ ստեղծէ իցնն եկեալ ամենեւին. և ի կրկնել նոցա եթէ Այո՛, աստ եմք ամենեւին. — Եւ ո՞ր իցնն ապա, զոչէ, Լեւոն իմ և Թորոս իմ: — Ընդ այս բան յարտասուս փղձիկ բովանդակ ատեանն, հանդերձ ուխտիւ եկեղեցւոյն, և մատչին միեմարել զթաղաւորն: Ա. Տ. 1267

AFFLICTION DU ROI HÉTOUM Ier

Hétoum Ier ne pouvait se consoler de la perte de ses deux fils, dont l'un, le prince Thoros, avait été tué à la bataille de Mari, et l'autre, l'aîné, le prince Léon, avait été fait prisonnier. Voulant apitoyer le cœur de ses Barons sur le sort de ces deux malheureux princes, il fait inviter, le jour de la bénédiction des eaux, tous les grands à la fête, et quand ils sont tous réunis, il leur demande à plusieurs reprises, si tout le monde est présent. Sur leur réponse affirmative, le roi reprend, les larmes aux yeux: Où sont donc mes fils, mon Thoros et mon fils Léon? À ces paroles, toute l'assemblée fond en larmes, y compris le clergé; et chacun, de son côté, fait de son mieux pour consoler le roi. — A. D. 1267

VENISE, St. LAZARE.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0585845

